

Juha Lindströmin ajatuksia

”Jo oman kokemuksenikin perusteella pidän suomalaista koulutusjärjestelmää jalokivenä, jota tulee suojella. Järjestelmä, jossa yksilön taustalla ei ole määräävää asemaa yksilön menestymisen mahdollisuuksiin on valtavan tärkeä yksilön itsensä, mutta myös yhteiskunnan kilpailukyvyyn ja yhteiskuntarauhan kannalta.

Jo pitkään on kuitenkin erilaisista mittaustuloksista ja raporteista osoitettavissa erittäin huolestuttavia merkkejä tämän järjestelmän murentumisesta, sekä yhteiskunnallisesta eriarvoistumisesta. Oppijoiden välinen polarisaatio on huomasti lisääntynyt ja kuitenkin niin, että heikommassa asemassa olevien määrä on suhteellisesti kasvanut eniten. Tämä kehitys ei millään lailla ole myöskään ammatillisen opetuksen opettajien, erityisopettajien tai opinto-ohjaajien etujen mukaista ja tulee saada pysähtymään.

Ammatillista toista astetta, eikä korkea-astetta ole luotu opettamaan perustaitoja, saati luku- tai kirjoitustaitoa. Tällaista tehtävää ei myöskään ole huomioitu ammatillisen opetuksen rahoitusjärjestelmässä. Opiskelijalla on oikeus tarvitsemaansa tulokselliseen tukeen sillä kouluasteella, jossa tuen tarve ilmenee. Tätä perusopetuksen epäkohdan poistamista meidän tulee avoimesti tukea, mutta välttää vastakkainasettelua.

Toisaalta puhuisin jatko-opiskelu-oikeuden sijaan jatko-opiskelukykyisyydestä. Suomi tarvitsee pienennää yhteiskuntana kaikki mahdolliset yksilöt tukemaan yhteiskunnan osaamistason kehittymistä. Ammatillisella opetuksella on tässä erityisen merkittävä tehtävä.

Ammatillisen toisen asteen opetuksessa erityisopetuksen asema on vakiintunut, mutta tarve kasvaa koko ajan. Tämä on huomioitava rahoituksen lisäksi opettajien palkkauksessa ja opetuksen suunnittelussa. Ammatillisen toisen asteen rahoitukseen jo tulleet ja valmistellut muutokset ovat tervetulleita ja välttämättömiä. Koulutuksen rahoituksen tulee olla ennakoitavaa ja kattavaa, jotta koulutuksen järjestäjät pystyvät toimintansa pitkäjänteiseen suunnitteluun ja kehittämiseen. Tämä sataa myös jäsentemme ”laariin” ja edesauttaa heidän taloudellista turvallisuuttaan.

Ammatillinen opetus elpyy viime vuosien mittavista rahoitusleikkauksista, toinen aste reformista ja suuresta muutoksesta palkkausjärjestelmässä. Vapaa sivistystyö ja taiteen perusopetus ovat alalle juurtuneen epävarmuuden lisäksi koronan pihtiotteessa, ammatillisella korkea-asteella epävarmuutta lisää rahoituksen itse hankittava osuus, TKI-toiminnan haasteet, sekä työn valuminen muille henkilöstöryhmille. Kaikkia yhdistää lähiopetuksen määrän väheneminen ja vakavat huolet opetuksen laadusta. Vakautta kaivataan, mutta myös kehitystä. Koko ammatillisen opetuksen kenttä on jo pitkään kärsinyt epäterveellisistä työskentely-ympäristöistä, työssäjaksamisen ongelmista ja liian alhaisista työhyvinvoinnin tuloksista. Barometrit ja fiilismittarit kertovat karua kieltä. Pahimmillaan kysymys on työntekijän kokonaisterveydestä ja työkyvyn menettämisestä.

OAJ, OAO ja AO ovat panostaneet opetusalan työhyvinvointiin, mutta työ ei ole millään lailla valmis. Jatkuvalla työhyvinvoinnin seuraamisella ja mittaamisella saadaan uskottavaa aineistoa, jonka perusteella asioihin voidaan vaatia parannusta. AO:lla on valtakunnallisena yhdistyksenä ja asiantuntijana keskeinen asema, sekä aloitevastuu parantamistoimien synnyttämisessä ja keskustelun ylläpitämisessä. Pidän työhyvinvoinnin parantamista kaikkein keskeisimpänä asiana ammatillisen opetuksen henkilöstön edunvalvonnassa. Emme voi määrittää terveyden hintaa.

Ammatilliseen opetukseen kohdistetut rahoitusleikkaukset heikensivät rajulla lailla ammatillisen opetuksen henkilöstön työllisyyttä ja palkkoja. Tänä päivänä niin aikuisille kuin maahanmuuttajille suunnattujen koulutusten kilpailu on kovaa. Erityisesti kilpailu näkyy työvoimapolitiisissa koulutuksissa. Niin sanottujen yksityisten ”reppufirmojen” kilpailuetu kelpoisuutta vailla olevia tai muutoin alipalkkattuja opetushenkilöitä käyttämällä on asettanut asianmukaista henkilöstöpolitiikkaa ja sopimuksia noudattavat koulutuksenjärjestäjät mahdottomaan tilanteeseen. Julkisilla varoilla ostettavia koulutuksia tulisi kilpailuttaa laadulliset tekijät huomioiden. Tämä on laajenevassa määrin koko opetusalaan koskeva ongelma, mutta erityisesti ammatillista opetusta.

Toisaalta aivan kaikki koulutuksenjärjestäjät eivät ole osanneet tai huomanneet tuotteistaa omia koulutuksiaan markkinoinnin kannalta edullisella tavalla. Alle 15 vuotiaiden määrän laskeva määrä ja kohtaanto-ongelman ratkaisut yhdessä koko työelämänkaaren kattavan opiskelumahdollisuuden kanssa edellyttävät myös meiltä itseltämme kykyä nähdä koulutustuotteita ja –polkuja uudella tavalla. Erityisesti nuorten ja maahanmuuttajien koulutuksissa. Laadullisten vaatimusten ja mittareiden luominen koulutukseen korjaisi perusongelmaa.

Ammatillisen toisen asteen palkkaedunvalvonnassa huomio on nyt vuosityöaikasopimuksessa ja erityisesti sen soveltamisen valvonnassa. Päättyneellä neuvottelukierroksella saatiin parannuksia ja torjuttiin heikennyksiä. Mikään sopimus ei koskaan ole valmis, eikä itsessään varmista osapuolten etuja, jos sopimusta ei sovelleta oikein. Valitettavasti työnantajalla on soveltamiseen etuoikeus ja meidän mahdollisuutemme on neuvottelu, sekä sen epäonnistuttua riitauttaminen. Yksittäisiin soveltamisen epäkohtiin puuttuminen on mahdollista vain paikallistasolla.

AO:lla on selkeä tehtävä neuvottelutavoitteiden asettajana ja valtakunnallisena toimijana tukea paikallisia edunvalvojia ja yhdistystoimijoita heidän tärkeässä tehtävässään. Tuki on koulutusta, neuvontaa, ohjausta ja tuki- ja vertaisverkostojen syntymisen edesauttamista sekä keskustelun mahdollistamista. Samalla AO saa arvokasta tietoa edunvalvonnan ja sopimusten edelleen kehittämiseen.

Sopimus- ja palkkaedunvalvonta ei voi pitkällä aikavälillä onnistua ilman osaavaa ja tehokasta koulutuspoliittista vaikuttamista. Näitä toimia on tarvittu muun muassa uudistettaessa lakia ammatillisesta opetuksesta ja nytemmin oppivelvollisuutta laajennettaessa. Pidän AO:ta kaikkein keskeisimpänä vaikuttajana ja ammatillisen opetuksen henkilöstön valtakunnallisena äänenä. Meidän kaikkien tulee olla valmiita ottamaan osaa myös koulutuspoliittiseen keskusteluun.

Yhteinen, arvostettu opettajuus on arvo ja teema, jonka tulee juhlapuheiden ja MOP-juhlien lisäksi erityisesti näkyä sekä kuulua arjessa.”